

eodem modo præmium respondens meritum ita datur a Deo ipsi merenti, ut semper tamen maneat sub dominio Dei.

22. *Tertia conditio.* — Tertia conditio justitiae perfectæ poni solet, ut solutio vel satisfactio fiat ex alias indebitis. In hac etiam convenienti omnes citati auctores cum D. Thoma, Scot., Durand., et aliis. Et eamdem etiam habet Altisiod., l. 3 Summæ, tract. primo, c. 8, et Guiliel. Parisiens., l. Cur Deus homo, c. 7; et Anselm., l. 4 Cur Deus homo, c. 20, hac potissimum ratione probat purum hominem non potuisse juste pro hominibus satisfacere. Videtur autem eadem ratio habere locum in satisfactione Christi, quia etiam ipse debebat Deo quidquid in honorem illius operari poterat, multis aliis titulis. Primum, titulo gratitudinis, propter infinita beneficia sibi, ut homini, vel certe suæ humanitati collata. Cum enim esset verum illius suppositum, exercere debuit munus et obligationem veri suppositi, atque adeo gratias referre Deo pro beneficiis in illa natura susceptis, sicut legimus in Evangelio Christum Dominum sæpe fecisse. Deinde titulo obedientiæ; posset enim Deus exigere a Christo homine omnia opera suæ humanitatis solum propter honorem suum, et ut suæ voluntati obtemperaret. Quod si nunc de facto non ita exigit, illa est quædam gratia ac liberalitas quæ minuit justitiae perfectionem.

23. *Quæ ratio debiti impedit satisfactiōnem.* — Respondetur primum, conditionem hanc, ut vera et solida sit, debere intelligi de debito justitiae et respectu ejusdem, ita ut solutio debiti, ut *justa* sit et *perfecta*, debeat fieri ex iis quæ non sunt debita eidem alio titulo justitiae. Quod autem sint debita alio titulo gratitudinis, obedientiæ, aut misericordiæ, inter homines non minuit perfectionem justitiae. Hoc patet primo humanis exemplis. Nam sæpe solvendo debitum justitiae ad æqualitatem implet homo præceptum; et posset simul verum et formalem actum obedientiæ exercere, et misericordiæ vel gratitudinis, si necessitas vel occasio exercendi has virtutes simul concurreret. Et ratio est, quia hujusmodi alii tituli vel debita non minuunt æqualitatem justitiae. Hece vero conditio, de qua modo agimus, in tantum potest esse necessaria ad perfectionem justitiae, in quantum ad perfectam æqualitatem potest requiri. At vero quando duo debita justitiae concurrunt, maxime respectu ejusdem, non servatur perfecta æqualitas, si uno et eodem pretio solvan-

tur; quia in bonis temporalibus, si multiplicantur debita justitiae, augetur res ipsa quæ debetur. Ut, si debo alteri decem ratione matri, et alia decem ratione alicujus venditionis, jam simpliciter debo viginti ex justitia; et ideo non potest hoc modo uni debito perfecte satisfaci per rem debitam alio titulo justitiae; et idem est quoties, multiplicatis titulis vel rationibus debiti, augetur res ipsa quæ debetur. Unde etiam fit hoc solum procedere, quando pretium, quod solvit, et multis titulis justitiae debetur, finitum est, quia tunc non videtur posse adæquate respondere illi dupli debito. Quanquam, si continget rem omnino eamdem multis titulis deberi, fieri posset solutio perfecte justa reddendo eamdem rem, et per illam satisfaciendo omnibus illis debitis; quod in hominibus vix contingere potest respectu ejusdem; tamen respectu diversorum, potest intelligi casus in quo hoc accidat. Ut si quis accipiat ab uno condignum stipendum pro aliquo labore, verbi gratia, ut Romam eat, et nihilominus ab altero pro eodem labore stipendum accipiat, eadem actione utriusque plene satisfaci, quia revera sufficienter exequitur omne id ad quod ex pacto vel propter stipendum tenetur, tam respectu utriusque quam respectu singulorum. Et eodem modo potest quis ire, verbi gratia, Romam, solvendo debitum justitiae, si ad hoc teneatur ratione mercedis accepta, et nihilominus eodem actu votum implere, si fortasse illud emiserat.

24. Dices: ergo non est major ratio de variis titulis justitiae, quam de debito justitiae conjuncto cum debito alterius virtutis, verbi gratia, obedientiæ aut gratitudinis, quia utroque modo potest obligatio cadere in res vel actiones diversas, et tunc non satisfit utriusque obligationi una tantum re aut actione, ut si quis ex mutuo debeat decem, et alia decem ex voto, eidem pio loco, non satisfacit dando decem. Utroque item modo potest obligatio cadere in eamdem actionem et augere obligationem, et tunc satisfit utriusque obligationi eodem actu, ut exemplis adductis et aliis similibus facile ostendi potest. Respondetur differentiam in his consistere, primo, quod obligationes justitiae per se conjuguntur in eadem actione, nec una proprie respicit aliam ut materiam vel objectum, ut quando ex obedientiæ aut voto obligor ad justitiam servandam. Deinde obligationes justitiae per se augent quantitatem debiti, moraliter loquendo; quod si interdum non ita contingit, est omnino per

accidens, quia vel actio est indivisibilis, et multiplicari non potest, ut, si quis multis justitiae titulis teneatur ducere aliquam in uxorem; vel quia respectu diversorum tota actio est quasi indivisibilis, et est quasi tota in toto et in singulis, quia ita est utilis singularis, ac si pro uno tantum fieret, ut in exemplo adducto de adeunte Romam. At vero obligatio alterius virtutis adjuncta obligationi justitiae, per se loquendo, non auget debiti quantitatem, nisi forte per accidentem, quando ex directa intentione formalis et virtuali fertur in aliam materiam, ut in exemplo illo de voto et motu; nam si esset votum solvendi mutuum, unica solutione satisfaceret; si autem ex intentione voventis, cadit votum in materiam liberam ab alia obligatione, tunc augetur quantitas materiæ, quia fertur obligatio ad rem diversam, non ex se et ex natura sua, sed ex intentione operantis, præterquam quod illa obligatio ex promissione habet quamdam rationem justitiae. Propter has ergo causas dicimus simpliciter, hanc conditionem per se habere locum in titulis justitiae, et non vero in aliis.

25. In proposito ergo, primo dicendum est, quamvis Christus Dominus, ex obedientia vel gratitudine ad Deum, posset illi debere actiones vel passiones suas, non tamen ex debito justitiae; et ideo debitum illud non pugnasse cum perfectione justitiae. Quæ responsio sumi potest ex Augustino, 13 de Trinit., c. 14; et Anselm., lib. 2 Cur Deus homo, c. 19, dicentibus, potuisse Christum per mortem suam juste satisfacere, quia non debebat illam, quo modo sæpe Patres loquuntur; intelligi autem debet de debito justitiae, non obedientiæ vel gratitudinis. Secundo dicendum est, tam infinitum esse valorem operum Christi, ut sufficere possent ad solvendum omne debitum, etiam si infinitis titulis deberentur. Nam, sicut propter infinitum valorem, tantum intensive valet unum opus quantum omnia, ut supra dicebam, ita tantum valet pro multis debitis quantum pro uno. Quod confirmatur et explicatur: nam unum opus Christi sufficere poterat ad gratiarum actionem pro omnibus beneficiis susceptis, et unum aliud opus ad satisfaciendum pro hominibus; sed tantum valoris habet quodlibet illorum, sicut omnia simul; ergo multiplex ratio debiti non potuit minuere perfectionem justitiae Christi.

26. *Qualis fuerit Christi satisfactio respectu eorum qui ipsum præcesserunt.* — Et ex his

SECTIO VII.
Utrum purus homo potuerit esse sufficiens ad redimendos alios homines ex perfecta justitia.

1. Hactenus ostensum est incarnationem fuisse aptissimum et sufficientissimum medium ad perfectum modum humanæ redemptionis. Sed nondum constat fuisse necessarium, donec ostendamus nullum alium præter Deum hominem potuisse tantum opus perficere. Duo autem alii modi intelligi possunt quibus id fieret. Prior est, si unusquisque posset pro seipso satisfacere, de quo sectione sequenti dicemus. Alter est, si unus homo purus constitueretur, qui pro omnibus satisfaceret, de quo in præsenti dicendum est. Unde constat purum hominem hoc loco significare personam creatam in quocumque statu, vel naturæ, vel gratiæ constitutam; ut quamvis de puro homine loquamur, tamen quæ dicenda sunt, de quacumque pura creatura eodem modo possint intelligi.

2. *Variae Doctorum sententiae.* — Primo ergo omnes Theologi convenienter non potuisse purum hominem, quantumvis innocentem, et gratum Deo, ex perfecta justitia pro hominibus satisfacere; quæ etiam est communis Patrum sententia, ut ex dictis in præcedentibus quæstionibus facile constat. Sed in hac veritate explicanda, et ratione reddenda, valde dissentient inter se. Nam Scotus, Durandus, Gabriel, et Joannes de Medina, locis supra citatis, sectione 3, non aliam rationem redundunt, nisi quia omnis satisfactio apud Deum est ex sola acceptatione. Isti tamen auctores fere nihil distinguunt inter satisfactionem possibilem puro homini et Christo, quantum

ad valorem et rationem justitiae; in quo valde errant, ut dictum est, et dicetur.

3. Secunda opinio est, purum hominem non posse pro aliis ex perfecta justitia satisfacere, quia ejus opera non possunt prodesse aliis ex vera et propria justitia, sicut non potest unus homo purus aliis mereri de condigno, quamvis possit sibi ipsi. Cujus ratio esse videtur, quia gratia creata non habet vim ex natura sua, ut per actus suos in alios efficiat, sed tantum ut seipsam perficiat, donec ipsam habentem perducat ad ultimum finem. Est enim gratia creata semen gloriae, respectu habentis ipsam, non respectu aliorum; et ideo de facto nulla pura gratia creata hoc habet, quia hoc non convenit illi ex natura sua. Ex hoc ergo fit, ut opera procedentia a sola hujusmodi gratia non habeant valorem nec condignitatem ad satisfaciendum pro aliis, et consequenter quod nunquam in illis possit fundari vera justitia. Nam, licet Deus possit gratis illa acceptare, vel illis esse contentus ad remittendum aliis peccata, tamen haec acceptatio non addit valorem operi; unde nec fundari potest in tali valore; non ergo esse potest ex justitia.

4. Tertia opinio est, posse purum hominem in gratia constitutum pro aliis satisfacere ex justitia, et ad æqualitatem rei ad rem, non tamen cum tota perfectione, seu rigore justitiae. Ita Cajet. hic, et idem sentit Palud., in 3, d. 20, q. 2; et Soto, lib. 3 de Nat. et grat., et in 4, d. 1, q. 5, art. 4, dist. 19, q. 1, art. 2, ad 1. Indicat etiam Vega, lib. 3 in Trid., c. 5, et lib. 7, c. 9. Fundamentum prioris partis est, quia opus bonum, præsertim charitatis, procedens a gratia sanctificante, habet tantum bonitatis seu valoris ad satisfaciendum sicut peccatum ad offendendum, quia, sicut peccatum est contra Deum, ita haec satisfactio placat Deum, et procedit a persona jam digna effecta per gratiam, quæ cum sit participatio divinæ naturæ, sufficiens principium esse videtur ut tribuat actu sufficientem valorem ad compensandam divinam injuriam. Unde ulterius fit, si Deus conferret hanc gratiam puro homini, et illum constitueret ut esset caput cæterorum, et nomine eorum satisfaceret, illum habiturum fuisse sufficientem vim et efficacitatem ad satisfaciendum ex justitia. Non esset autem, inquit hi auctores, illa justitia omnino exacta et rigorosa, quia deficerent illi tres illæ conditiones superiori dubitatione positæ, quia tota fundaretur in gratia, et fieret ex bonis ipsius creditoris, et

alias debitum. Et revera ab hac sententia nihil fere discrepant Scotus, et alii in prima sententia citati; sed quod ad purum hominem attinet, idem fere dicunt, licet aliis verbis.

5. Suppono quæstionem hanc procedere de potentia absoluta, quia de lege ordinaria et de facto certa res est, nullum preter Christum posse aliis mereri de condigno, nec pro illis similiter satisfacere, saltem quoad culpam; nam de satisfactione quoad poenam temporalem dubia res est, quæ ad propositum hoc non spectat, sed ad materiam de poenitentia. Hoc vero, quod supponimus, ex materia de gratia constat, et infra, agentes de merito Christi, et de munere mediatoris et redemptoris, idem ostendemus. Et tractat bene Augustinus, lib. 1 de Peccat. merit. et remiss., c. 14, et tract. 4 et 5 in Joan. Suppono deinde nullum hominem carentem gratia Dei posse condigne Deo satisfacere proullo peccato, præsertim mortali, quod de fide certum est contra Pelagium, ut constat ex definitione Concilii Tridentini, sess. 6, et ex aliis multis quæ in materia de gratia traduntur. Et quamvis haec doctrina fidei proprie intelligatur de facto et de potentia ordinaria, tamen ex ea sequitur idem esse de potentia absoluta, quia ex illa habetur hominem esse ad hoc insufficientem per vires naturales, quæ non possunt esse majores in homine, etiam de potentia absoluta. Implicat enim hominem elevari ad altiorem ordinem, vel potestatem superantem totum ordinem et potestatem naturæ, et tamen quod illum potestatem recipiat per vires naturæ. Et hoc a fortiori constabit ex iis quæ dicemus de homine sanctificato per gratiam, de quo noster sermo est.

6. *Prima conclusio. — Prima ratio.* — Dico jam primo, de potentia absoluta fieri posse ut homo purus, innocens et sanctus, satisfaceret de justitia, et aliquo modo de condigno pro peccatis aliorum, etiam totius generis humani. Hanc conclusionem, præter auctores citatos pro prima et secunda sententia, indicat D. Thomas hic, clarius infra, q. 64, art. 4; idem in 4, dist. 15; Palud., in dist. 20; Soto, in 4, dist. 1, q. 5, art. 4, dist. 19, articulo tertio, 1. 3 de Natura et gratia, c. 6; Vega, lib. 3 in Trident., c. 15. Et idem sentit Cajetanus hic, et alii auctores infra citandi; et videtur probari sufficienter fundamento tertiae sententiae. Nam imprimis nullam contradictionem implicaret, Deum constituere purum hominem justum, qui esset caput hominum in or-

dine gratiæ, quam in alios posset aliquo modo influere. Quæ enim repugnantia aut contradictio in hoc potest inveniri? Et secundo explicatur a simili: nam, si solam naturam rei spectemus, etiamsi Adam futurus esset parrens et fons omnium hominum in esse naturæ, non inde ex natura rei consequebatur ut peccatum ejus ad posteros derivaretur, ut ex materia de peccato originali constat, et per se videtur satis perspicuum; et nihilominus fieri potuit ordinatione divina, ut omnium posteriorum voluntates in ejus arbitrio et voluntate moraliter ponerentur, et quoad hoc Adam esset caput cæterorum; et hac ratione, illo peccante, omnes in illo peccare censentur, et postea ab illo geniti merito ac juste illius culpam contrahunt; ergo pari ratione potuisse Deus facere aliquem hominem caput aliorum in esse gratiæ, et omnium voluntates in illo ponere, ut, illo merente et satisfacente, omnes in illo et per illum satisfacere existimarentur, sicut nunc dicuntur peccasse in Adam. Cur enim dicemus potuisse Deum efficere ut unus purus homo posset nobis nocere, si vellet; et non ut alius, simili vel fortasse majori gratia et auxilio prædictus, non posset nobis prodesse? Tertio, ratione ex re ipsa sumpta ita explicatur, quia posset Deus puro homini dare tantam gratiam et gloriam, quantam contulit animæ Christi, et cum eo pacisci, seu illi præcipere ut se suasque omnes actiones ad bonum aliorum hominum referret, illisque mereretur, et pro illis satisfaceret, illique promittere, aliis propter ipsum se benefactum, et remissum peccata si ipse bene se gereret, et convenienter gratiæ et muneri susceptis operaretur. Nam in hoc toto facto nihil est impossibile, nihil incongruum. Hoc autem posito, facile intelligitur opera illius hominis futura fuisse sufficientia ad merendum et satisfaciendum pro aliis ex aliqua justitia; quia illa opera de se haberent aliquam proportionem cum illo effectu, non quidem perfectam, ut statim dicam, sed nec omnino nullam, propter dignitatem gratiæ et charitatis. Rursus intercedebat missio sub conditione talium operum, et antecedens ipsa opera, quæ tunc fierent fundata in tali missione; ergo illis deberetur merces, seu effectus promissus, non ex simplici fidelitate, sed ex justitia, ut dubio 5, in simili, dicebam.

7. *Ad fundamentum secundæ sententiae.* — Et haec ratio dissolvit facile fundamentum secundæ sententiae. Nos enim non dicimus solam acceptationem extrinsecam, quæ intelli-

gitur subsequi opus ipsum, posse efficere ut opus, quod alias non sufficeret ad inducendam obligationem justitiae, propter talem acceptationem sufficiat, quia hujusmodi acceptatio, cum intelligatur supervenire operi, nec physice, nec moraliter mutat illud, sed quale illud est, tale ipsum acceptat, et illud supponit quasi objectum suum; sed loquimur de promissione et pacto quod antecedit opus, et fit ab operante innitente missione factæ sub conditione talis operis; hujusmodi enim missio multum sine dubio conferre potest ad moralem efficaciam et valorem operis: primo, ratione generali, quia opus morale idem in substantia propter diversas circumstantias potest moraliter habere diversum valorem vel efficaciam; hæc autem circumstantia, de qua modo agimus, multum refert ad moralem operis estimacionem, quia hinc habet quis vim inducendi obligationem et debitum ex justitia, ut inter homines etiam patet. Nam, si quis sine pacto aut legis auctoritate in alterius vinea labore, non potest ex justitia obligare alium ad mercem solvendam; potuisse autem, si labo- rasset ex conventione vel legis auctoritate; et ratio est, quia opus justitiae multum penderet ex simili circumstantia. Secundo, hoc evidenter ostendit exemplum de peccato Adæ, qui condigne meruit omnibus posteris aeternam damnationem ratione illius pacti, et legis divinæ quam transgressus est, et propter conditionem et statum personæ. Unde arguitur tertio, quia personæ dignitas multum confert ad valorem moralem operis, tametsi illa dignitas extrinseca sit, et moralis potius quam physica, ut est, verbi gratia regia vel Pontifica dignitas; et tamen potest intelligi illa dignitas capitum a Deo ipso donata; ergo opera personæ constitutæ in illa dignitate gratiæ, et facta sub illa missione et pacto Dei, merito intelligerentur habere maiorem valorem et efficacitatem moralem. Et ita satis videtur demonstrata assertio posita. Nec video quid amplius possit contra illam probabiliter objici.

8. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: nihilominus talis satisfactio puri hominis non esset æqualis offensæ divinæ, unde neque esset ex perfecta justitia, nec posset cum satisfactione Christi in valore conferri. Conclusio hæc tres habet partes, inter quas postrema, videlicet, hujusmodi satisfactionem puri hominis non posse in perfectione conferri cum Christi Domini satisfactione, omnino est

certa, ex his quæ superius ex Scriptura et Patribus citavimus; et patet aperte, quia ostensum est opera Christi esse infiniti valoris simpliciter in genere meriti et satisfactionis; opera vero illius hominis non possent habere tantam valoris quantitatem, cum persona operans non esset infinita simpliciter, et non sit aliud caput ex quo infinitus valor possit oriri. Denique, omnia, quæ dicemus, hanc partem fortiori ratione confirmabunt.

9. Secunda vero pars, scilicet, in illa satisfactione puri hominis non potuisse perfectam justitiam rationem inveniri, communis etiam est, ut diximus, et præter citatos auctores eam docent Abulensis, in prologo Matth., q. 17, et in c. 34 Exod., quæst. 7; et Altisiod., lib. 3 Summæ, tract. 1, c. 8; Alensis, 3 p., q. 4, memb. 6, art. 1 et 2; Bonav., in 2, distinct. 20, q. 3 et 4; Richardus, q. 4 et 5; Driedo, de Captivitate et redemptione generis humani, tractatu 2, c. 2, p. 3, art. 6, in 4 sententia. Et sumitur ex illis testimonii Patrum, quæ dubio 2 et 3 allata sunt, ad confirmandam necessitatem incarnationis ad redemtionem ex perfecta justitia. Non enim solum dicunt Patres unum Christum potuisse hoc perfectius efficere, sed etiam negant aliquem alium hoc potuisse ex perfecta justitia præstare. Addi vero in hujus confirmationem possunt optima verba Adriani I, in Epistola ad episcopos Galliæ et Hispaniæ, contra eos qui Christum filium Dei adoptivum appellant: *Quomodo per illius gratiam nos sumus adoptati, si ipse consors nobis in adoptionis gratia fuit? Credatur ergo (quod dici nefas est) particeps etiam nobis in causa peccati!* Nam, sicut peccata nostra non tolleret, si ipse peccatum haberet, ita adoptionis gratiam nobis non tribueret, si ipse, propter hominem quem assumpsit sine sorde peccati, necessarium haberet ut gratiam adoptionis acciperet. Cum ergo puri homini necessaria sit gratia adoptionis, non potest ille eamdem gratiam aliis obtinere, utique ex perfecta justitia, hoc enim modo necessario intelligenda sunt verba Pontificis, nam imperfecto modo dubium non est quin filius adoptivus aliis possit adoptionem mereri. Atque eadem ratione et in eodem sensu usi sunt postea Patres Concilii Francifordiensis, in libro Sacrosyllabo dicentes: *Quo igitur pacto nobis adoptionem filiorum tribuit, si ipse necessarium eguit ut sibi haberet?* Ratione argumentor primo ex conditionibus perfectæ justitiae supra tractatis. Satisfactione enim ex perfecta justitia oportet, ut

procedat ex propriis viribus, et ex propriis bonis satisfacientis, et alio nomine non debitis; sed omnis satisfactio puri hominis necessario fundari debet in gratia, et esse ex bonis ipsius Dei, et per actus illi debitos multis aliis titulis; ergo repugnat esse ex perfecta justitia. Hac ratione utuntur Anselmus, lib. 1 Cur Deus homo, cap. 20; Guilhelm. Paris., lib. Cur Deus homo, c. 7; Altisiod., lib. 3 Summ., tract. 1, c. 8. Sed quanquam hæc ratio probabilis sit, et sufficienter ostendat illas leges justitiae non tam perfecte posse servari in persona creatuæ, sicut in Christo, non tamen videtur omnino convincere. Quia, si considerentur ea quæ de illis supra diximus, et quo pacto ad hanc justitiam necessariæ sint, probabiliter possent defendi, sufficienter posse in pura creatura servari, si alias in operibus puri hominis posset aliquo modo reperiri sufficiens valor, et æqualis injuriæ Deo factæ per peccatum, quod unicuique plane manifestum erit, breviter discurrendo per singulas conditions supra positas.

10. Cum enim primo dicitur satisfactionem creature necessario debere fundari in gratia, seu in gratiæ acceptatione, vel intelligitur de gratia, quæ se tenet ex parte personæ satisfacientis, et est principium ipsius satisfactionis, vel de acceptatione ex parte ipsius Dei, quæ intelligitur quasi subsequens operationem quæ in satisfactionem offertur. Si hoc posteriori modo intelligatur, ut Cajetanus videtur exponere, non est verum, consequenter loquendo. Quia si, supposita gratia ex parte principii, et supposito operantis, satisfactio est sufficientis et æqualis valoris, jam acceptatio illius non habet rationem gratiæ, sed justitiae, quia jam servatur æqualitas. Et quamvis Deus, absolute loquendo, posset talis satisfactionem non acceptare, tamen, supposito pacto et promissione, ex justitia debet acceptare; et hoc satis est ex hoc capite ad perfectam justitiam, ut in superioribus ostensum est. Si autem priori modo intelligatur, ut Scotus et alii intelligunt, verum quidem est tales satisfactionem debere fundari in gratia, tamen non videtur hoc multum repugnare perfectioni justitiae, si alias est sufficiens valor in ipso opere; quia tunc homo non satisfaceret formaliter per gratiam ipsam quam gratis accepit, sed per fructus ipsius gratiæ, quos ipse sua etiam industria comparavit. Et quamvis isti fructus sint etiam dona Dei, tamen jam sunt connaturalia, et

suo modo debita ratione primæ gratiæ; et deinde homo non satisfacit per illa, nisi prout est dominus suorum actuum, quod videtur sufficere ad hanc justitiam. Nam fere idem necessario dicendum est de satisfactione Christi, quanquam sit nonnulla diversitas, tum quia personæ Christi non fit proprie gratia, sicut fit personæ creatuæ; tum etiam quia omnia dona gratiæ, vel auxilia, magis sunt connaturalia Christo quam puro homini, etiam supposita gratia.

11. Et idem fere est de alia conditione, ut scilicet, satisfactio fiat ex propriis, quia etiam in puro homine satisfactio fieret per actus proprios ipsius, quorum ipse esset dominus. Et licet Deus superius et altius dominium habeat eorumdem actuum, tamen hoc non videtur referre ad perfectionem justæ satisfactionis, ut explicatum est in satisfactione Christi, in qua, quoad hanc conditionem, fere eadem est ratio; quia etiam humanitas Christi, et omnes actus creati illius hominis sunt sub divino dominio; quanquam in hoc etiam superret Christus purum hominem, quod in eo id, quod est radix valoris et dignitatis sue satisfactionis, non cadit sub dominium alicujus, cum sit ipsa increata persona; et in hoc etiam quod ipsummet dominium, quod per humanitatem habet, est quodammodo diuinum, et illud quasi a seipso habet, propter dignitatem suppositi. Denique idem fere est de alia conditione, ut satisfactio sit ex non debitis; non quidem quia talis homo posset interdum efficere opera consilii, quæ non videntur debita alio titulo, ut Scotus objicit in 4, distinct. 15, q. 4; hoc enim non videtur multum referre, tum quia quidquid ex consilio fit, posset a Deo præcipi; unde quod non præcipiatur, atque adeo quod non debeatur, est ex quadam liberalitate ipsius Dei; tum etiam quia debitum ex præcepto non derogat perfectæ satisfactioni, ut supra dictum est. Ratio ergo est, quia illa conditio intelligenda est, ut diximus, ex non debitis alio titulo justitiae. Homo autem purus, si esset innocens, non haberet alius debitum justitiae, quamvis habere posset debitum obedientiæ vel charitatis, sicut etiam de Christo Domino dictum est. Quanquam in eo aliquo modo sit diversa ratio, nam revera potuisset Deus exigere a puro nomine, titulo gratitudinis, vel religionis, omnes hos actus ejus, et imponere obligacionem, vel debitum æquivalens debito justitiae, vel etiam majus illo, quatenus debitum divinum majus est quam debitum ex humana jus-

titia; et tunc non posset homo ille utrique debito ad æqualitatem satisfacere, cum opera ejus essent finiti valoris; cum tamen Christus possit propter infinitatem suam, ut dictum est. Quocirca ex his conditionibus aliquo modo intelligitur, quomodo in eis justitia Christi superet omnem justitiam possibilem puri hominis, non tamen satis intelligitur quomodo illa justitia puri hominis necessario sit dicensa imperfecta, nisi quatenus aliquo modo necessario futura esset inæqualis.

12. Probatur ergo ultimo hæc secunda pars assertionis ex prima, nam opera puri hominis non habent valorem sufficientem ad satisfactionem omnino æqualem; ergo non posset illius satisfactio esse ex perfecta justitia. Antecedens probatur a D. Thoma hic duplice ratione, desumpta ex D. Anselmo, lib. 1 Cur Deus homo, cap. 20 et sequentibus; et Richardo de S. Victore, libro de Incarnatione Verbi, c. 8; et eis utuntur Alexander Alensis, D. Bonaventura, Richardus, et alii supra citati. Prior procedit tantum de peccato Adæ, quo tota humana natura collapsa est. Fuit enim infinitum secundum quamdam virtuel extensionem, seu multiplicationem, quia de se sufficiens fuit ad infinitos homines, et inimicos Dei constituendos; at vero satisfactio puri hominis non videtur posse hoc modo esse infinita.

13. Hæc tamen ratio non videtur absolute concludere, quia dictum est posse purum hominem fieri caput hominum in esse gratiæ, non minus quam Adam fuit veluti caput et principium peccati; hoc autem posito, satisfactio illius hominis non minus fuisset infinita extensiva quam fuit peccatum Adæ; esset ergo quoad hoc satisfactio æqualis, atque adeo in hoc etiam similis satisfactioni Christi, quamvis in hoc etiam Christus superet purum hominem, quod hæc dignitas capitatis est connaturalis, et debita Christo ratione unionis, non tamen ita esset connaturalis puro homini quantumvis grato, sed oportuisset conferri ex lege Dei, vel pacto; hoc vero licet bene concludat majorem perfectionem in satisfactione Christi, non tamen concludit inæqualitatem simpliciter in satisfactione puri hominis, quia etiam illa quasi dignitas capitatis, quæ fuit in Adam, non fuit illi connaturalis et debita, sed ex lege et pacto; servaretur ergo proportione.

14. Secunda ratio fundatur in infinitate quam peccatum habet ex persona Dei offensa; unde procedit de omni peccato, præser-